

บทความนี้ ผู้เขียนนำเสนอในการ
สัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช
ครั้งที่ 3 14-18 สิงหาคม 2526 ณ
วิทยาลัยครุศรีธรรมราช

มองนครศรีธรรมราช

จากวรรณกรรมภาคใต้

ประเภทนิทานประโลมโลก

ประพนธ์ เรืองณรงค์

วรรณกรรมประโลมโลก

วรรณกรรมในที่นี้ หมายถึง
วรรณกรรมลายลักษณ์ประเภทนิทาน
ประโลมโลกภาคใต้ ซึ่งบันทึกด้วย
สมุดข่อยหรือสมุดไทย หรือชาวใต้
เรียกหนังสือขุด ปัจจุบันหนังสือขุด
ไม่ว่าจะเป็นขุดคำหรือขุดขาวยังคงค้าง
อยู่ตามบ้าน ตามวัด และเก็บรวบรวม
ไว้ตามศูนย์วัฒนธรรมบางจังหวัด
หนังสืออันมีค่าเหล่านี้จำนวนไม่น้อย

ได้สูญสลายไปกับกาลเวลา และความ
รู้เท่าไม่ถึงการณ์ของชาวบ้านบางคน
ก็นำหนังสือไปเผาแล้วเอาขี้เถ้า
ไปทำ เครื่องรางของขลังและใช้เป็นยารักษา
โรคนางชนิด

นิทานประโลมโลกหรือบันเทิงคดี
สมัยนั้นส่วนใหญ่เป็นฉบับคัดลอก
และช่วงเวลาที่เกิดลอกกันมากเล่ม คือ
สมัยต้นรัตนโกสินทร์ ตัวอักษรและ
อักขรวิธีจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับอักษร
ไทยกลางในยุคนั้น ต่อมาไม่นาน
นักอุปการณ์และระบบการพิมพ์ของฝรั่ง

เข้ามามีบทบาทสำคัญ อันเป็นเหตุให้
วรรณกรรมท้องถิ่นและวรรณกรรม
อื่น ๆ แพร่หลายมาจนตราเป็นทุกวันนี้
กวีผู้ประพันธ์นิทานประโลมโลก
ในสมัยนั้นมักเป็นกวีนิพนธ์ มุ่งสร้าง
วรรณกรรมเพื่ออานิสงส์แห่งความสุข
ชาตินี้และชาติหน้าเป็นประการสำคัญ
ส่วนใหญ่ปรากฏนามผู้คัดลอก และ
บางเล่มบอกเดือนปีที่คัดลอกไว้ด้วย
ตัวอย่างเรื่องวันการและมโนหรานีบาต
“รูปชื่อท่อมผู้เขียนแม่เขียนคิด
หมูปัญชาติเห็นด้วยช่วยซ่อมใส่

อย่านั่งทำสำนวนให้กวนใจ

ดูข้าไซร้ฝึกสอนยังอ่อนความ¹

“มโนหรานิบาดเขียนจบวันจันทร์
ขึ้น 9 ค่ำ เดือนอ้าย จ.ศ. 1230

ปีมะโรงสัมฤทธิศก”²

มีปัญหาประการหนึ่งคือกวีชาวใต้
แต่งนิทานประโลมโลกเรื่องนั้น ๆ สมัย
ใด? ถ้าพิจารณาตัวอักษรและอักษรวิธี
แล้วย่อมสรุปไม่ได้ เพราะไม่ทราบว่
เล่มใดเป็นลายมือกวีเพราะส่วนใหญ่
อาจจะอยู่ต่างยุคต่างสมัยก็เป็นได้ประ-
เด็นที่จะให้คำตอบได้นั้นคือการพิจารณา
เนื้อหา เช่นในเรื่องวรวงศ์ กวีกล่าวถึง
ศิลปการแสดงระหว่างมุสลิมดังนี้

“จัดแขกพุมเรียง กับแขกตานี
ให้เล่นกระบี่ ขี่ม้าแทงทวน”³

แขกพุมเรียง คือไทยมุสลิม
ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัด
สุราษฎร์ธานี และแขกตานี คือไทย-
มุสลิมจังหวัดปัตตานี สมัยรัชกาลที่ 1
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ กรมพระราชวัง
บวรฯ ยกทัพไปตีเมืองปัตตานีได้แล้ว
จึงกวาดต้อนไทยมุสลิมปัตตานีไป
ตั้งบ้านเรือนตามดินต่าง ๆ นับตั้งแต่
นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี จน
กระทั่งถึงภาคกลาง เหตุการณ์ดังกล่าว
นี้กวีได้นำไปเขียนไว้ในวรรณกรรมจึง
สรุปได้ว่าเรื่องวรวงศ์ แต่งในสมัยต้น
รัตนโกสินทร์ จากข้อสังเกตเกี่ยวกับ
เนื้อหาปรากฏว่าประเภทนิทานประโลม
โลกกล่าวได้แต่งสมัยต้นรัตนโกสินทร์
เป็นส่วนใหญ่

วรรณกรรมดังกล่าวนี้กวีนิยม
แต่งเป็นคำกาพย์เพื่อเหมาะแก่การอ่าน
และการสวด โดยเฉพาะกาพย์สุรางค-
นางค์ 28 นิยมแต่งมากกว่ากาพย์ชนิด
อื่น ๆ เพราะเหตุว่ากาพย์สุรางคนางค์มี
วรรคละ 4 คำเท่านั้น จึงหวะเสมอต้น
เสมอปลาย ท่วงทำนองดูราบรื่น หรือ

ราบเรียบจึงเรียกกาพย์ชนิดนี้ว่า “ราบ”
เนื้อหาที่นานประโลมโลกแม้จะ
เป็นบันเทิงคดีแต่จุดมุ่งหมายต้อง
การสอนจริยธรรมแก่ผู้อ่านและผู้ฟัง
ฉะนั้นเนื้อหาจึงเกี่ยวข้องกับนิทาน
ชาดก ส่วนเค้าโครงเรื่องนี้กวีได้รับจาก
วรรณกรรมภาคกลางบ้าง แต่นำ
มาสร้างสรรค์ไม่ว่าจะเป็นการสร้าง
ฉาก หรือการบรรยายอื่น ๆ ให้เป็น
เอกลักษณ์ของภาคใต้ เช่นเรื่อง พระ
รอมณี หอยสังข์ และโคบุตร เค้าโครง
เรื่องอีกส่วนหนึ่งกวีชาวใต้ผูกขึ้นเอง
โดยนำเรื่องราวที่เล่ากันในท้องถิ่น
ประพันธ์ขึ้นเป็นบทร้อยกรอง เช่น เรื่อง
นายดัน วันคาร นางบัวโทน เป็นต้น
มองนครศรีธรรมราช

วรรณกรรมคือกระจกสะท้อนให้
เห็นภาพสังคมอันเกิดจากประสบการณ์
ของกวีสมัยนั้น ๆ ฉะนั้นแม้ว่าเนื้อหา
ในวรรณกรรมไม่บ่งบอกว่าเป็นประวัติ-
ศาสตร์นครศรีธรรมราชโดยตรง แต่
การบรรยายสภาพบ้านเมือง ไม่ว่าจะ
เป็นเมืองไพศาลี เมืองพรหมรังสี หรือ
เมืองพรหมทัต ส่วนสะท้อนมาจากภาพ
เมืองนครศรีธรรมราชหรือหัวเมืองใกล้
เคียงในยุคนั้น ทำนองเดียวกับฉากบ้าน
เมืองในวรรณคดีไทยพระราชานิพนธ์บท
ละครเรื่องอิเหนา หรือรามเกียรติ์ก็
สะท้อนภาพกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น
ได้อย่างชัดเจนเช่นกัน ในที่นี้ผู้เขียน
จะเสนอภาพเมืองนครศรีธรรมราชจาก
วรรณกรรมประโลมโลก ซึ่งมีเนื้อหา
ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงสมัยต้นรัตนโก-
สินทร์ดังต่อไปนี้ :-

1. การปกครอง

นครศรีธรรมราชสมัยต้นรัตน-
โกสินทร์ หรือปลายสมัยอยุธยา มีลักษณะ
เป็นหัวเมืองเอกแต่มีพื้นที่ต่อราชธานี
อย่างหัวเมืองประเทศราช กวีชาวใต้นำ

ไปบรรยายไว้ในวรรณกรรมหลาย
เรื่อง เช่นเรื่องโคบุตร ตอนพระโคบุตร
ทำขวัญโอรสโดยเกณฑ์หัวเมืองต่าง ๆ
ไปช่วยเหลืองานราชพิธีและถวายควา
จงรักภักดีอย่างพร้อมเพรียงกัน

“ร้อยเอ็ดพระนคร รู้แล้วจึงจ
มาชมบุญญา ดอกไม้เงินทอง ต่าง
เอามา สำเภาคตรา เข้ามานองเนื้อ
ขึ้นฝ้าเจ้าฟ้า กลาโหมนำหน้า
ช่วยเพ็ดทูลฉลอง ครัสให้ประทา
บริหารทั้งผอง เครื่องยศพานทอง ควา
ช่วยความดี”⁴

บรรดาหัวเมืองปักษ์ใต้สมัยอยุธยา
ขึ้นกับกรมท่า สมัยรัตนโกสินทร์เปลี่ยน
ไปอยู่ในความควบคุมของกรมกลาโหม
ส่วนหัวเมืองภาคเหนือ และอีสาน
ตลอดจนถึงหัวเมืองลาวขึ้นกับมหา
ไทย ต่อมาถึงสมัยการปฏิรูปการ
ปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 บรรดาหัวเมือง
ต่าง ๆ ในสยามประเทศล้วนขึ้นกับ
กระทรวงมหาดไทยเพียงกระทรวง
เดียว ถ้ากาพย์ข้างต้นนี้จะเห็นว่าบรรดา
หัวเมืองภาคใต้อยู่กันอยู่ภายใต้ความ
ควบคุมของกรมกลาโหม

ระบบการปกครองในเมืองนคร
สมัยนั้น แบ่งเขตการปกครองท้อง
ออกเป็นเมือง มีเจ้าเมืองเป็นผู้ปกครอง
แขวงมีหมื่นแขวงเป็นผู้ปกครอง ตำบล
มีผู้ได้รับบรรดาศักดิ์ชั้น “พัน” เป็น
ผู้ปกครอง และหมู่บ้านมีผู้ใหญ่บ้าน
เป็นผู้ปกครอง⁵ ดังตัวอย่างเรื่องพระร
เมรี ตอนเจ้าเมืองไพศาลีมีบัญชา
ยังท้องที่ต่าง ๆ เพื่อเตรียมจัดราชพิธี
สมโภชนางสิบสอง ดังนี้

“ให้เสมียนเขียนหมายปิดตรา
ขุนนางกลางศาลา
เขียนตราสั่งให้นายหมื่น
ศรีทนายรับหมายแล้วเดิน
ออกตลาดนาคเนิน

เดินดิ่งถึงเรือนหัวเมือง
 ท่านทนายอ่านหมายตามเรื่อง
 บรรดาหัวเมือง
 ตกใจแจ้งให้ท้องตรา

หัวเมืองใช้ทนายไปหา
 เกาะบุตรภรรยา

ชั้นคร่ำตีเมียเอาผิว
 บางทีหาง่ายได้ตัว

บ้างหอบครอบครัว
 เมียผิวถูกเต้าเข้าป่า

พวกทนายปิดตุตตีตรา
 วิวควายไร่นา

ข้าวปลาบริบเอาเป็นหลวง
 ได้ตัวเขียนหลังจำตราวน

ไอ้เหล่าทั้งปวง
 ชุ่มช่อนต่างออกมาหา"^๑

จากบทร้อยกรองข้างต้นนี้ จะเห็นว่าข้าราชการสมัยนั้นมีการใช้อำนาจกับประชาชนอย่างรุนแรง เพื่อขู่บังคับให้บรรดาผู้ชายไปช่วยงานหลวง เช่น มีการเกาะบุตรภรรยา คือเข้าไปจับกุมลูก

เมียชาวบ้านอย่างไม่มี ความปราณี บางครอบครัวถึงกับหนีเข้าป่าเพื่อเอาตัวรอด ด้วยเหตุนี้เองปัจจุบันแม้จะเป็นสมัยประชาธิปไตยแล้ว ชาวบ้านก็ยังมี ความเกรงกลัว "ข้าราชการ" หรือ "นาย" เสมอมา แม้นเพลงกล่อมเด็ก ชาวใต้ก็มีเนื้อหาทำนองนี้หลายบท เช่น

"แม่ไก่เหอ

แม่ไก่หางลื้อน

ข้าหลวงออกมา รุ่่น

ชั้นชีจับเด็ก

จับสิ้นสาวสาว

บาวบาวไว้ทำหาดเล็ก

ชั้นชีจับเด็ก

จับสิ้นหัวเมืองนี้"

2. เศรษฐกิจ

2.1 ความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมือง

นครศรีธรรมราชเป็นเมืองชายทะเล มีทั้งพื้นที่ราบและป่าเขา จึงอุดม

ด้วยทรัพยากรธรรมชาติมาตั้งแต่โบราณกาล ผลผลิตทางเกษตรและการประมงอันสมบูรณ์ ก็ว่าได้ นำไปบรรยายไว้วรรณกรรมหลายเรื่อง เช่น เรื่องนายตัน ตอนเตรียมจัดพิธีแต่งงานระหว่างพระเอกกับนางเอก ดังนี้ :-

พຽງนี้ให้นายจันทร์

กับนายชั้นขึ้นไปเหนือ

ซื้อพลูสักห้าร้อย

ทั้งกล้วยอ้อยสักลำเรือ

ดีปลีลูกมะเขือ

ลำเรือใหญ่ใส่ให้เต็ม

แล้วให้นายการ

ซื้อน้ำหวานไร่นายเห่ริม

พะเนียงใหญ่ใส่ให้เต็ม

คำมากน้อยค่อยคิดอ่าน

แล้วว่านายบัวศรี

พຽງนี้เข้าสักที่หลาน

ลงไปหัวตะพาน

ซื้อเหล้ามาสี่ห้าถัง

นายปลุกให้ไปด้วย

ข้าราชการสมัยนั้นมีการใช้อำนาจกับประชาชนอย่างรุนแรง เพื่อบังคับให้บรรดาผู้ชายไปช่วยงานหลวง เช่นมีการเกาะบุตรภรรยา คือเข้าไปจับกุมลูกเมียชาวบ้านอย่างไม่มีควมปราณี □

ช่วยซื้อเคยสักสิบซัง
กึ่งแห่งซ้อมามั่ง
โคบทุกึ่งเห็นซ้อมา

ไปพบเรือชาวนอก

ถ้าเขาบอกขายฟุงปลา
เองจงซื้ออามา
สี่ห้าหม้อให้พอการ"⁷

ถ้ากาพย์ตอนนี้แสดงให้เห็นว่า ท้องที่นครศรีธรรมราชด้านเหนือซึ่งติดกับป่าเขานั้นเต็มไปด้วยหมากพลูกกล้วย อ้อย กล้วย (พริก) และมะเขือ ส่วนบริเวณเป็นที่อยู่ของชาวนอก คือชาวบ้านที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมทะเล มีผลผลิตจากทะเลที่ขึ้นชื่อคือ เกษ (กะปิ) กึ่งแห่ง ปลาเค็มคือปลาโคบ ปลาทุกึ่ง ตลอดจนถึงฟุงปลาหรือโคปลา

พูดถึงราคาสินค้าสมัยนั้นถ้าเปรียบเทียบกับสมัยนี้มีความแตกต่างกันจากหน้ามือเป็นหลังมือ ตัวอย่างเรื่องพระเวสสันดร หรือมหาชาติคำกาพย์ ส่วนนวนเมืองนครศรีธรรมราช ตอนซุกเดินทางไปของเงินคืนจากพ่อแม่ของนางอมิตตดา ระหว่างทางซุกคิดโครงการจะซื้อสิ่งต่อไปนี้

“ถ้าเห็นพอเป็นลาภผล

จะซื้อนาสักตำบล
ซื้อโคตัวผู้หนึ่ง

ซื้อจอบราคาห้าสลึง
กับพริ้งเล่มหนึ่ง
ทั้งขวานกับผานไถนา

เดือนหกแล้วจะตกข้าวกล้า
ทำแล้วปีหน้า
เก็บไว้ให้ขายถึงสลึง"⁸

2.2 เมืองท่าสำคัญ

นครศรีธรรมราชเป็นเมืองท่าสำคัญบนคาบสมุทรมลายูฝั่งตะวันออก พ่อค้าต่างชาติทั้งชาวเอเชียและชาวยุโรปผ่านไปมาเพื่อติดต่อค้าขาย และเข้ามาตั้งบ้านเรือน ดังเรื่องพระรถเมรีบรรยายไว้ดังนี้ :-

“ไทยตั้งเรือนบ้าน จีนปลูก
ตึกกวัน ซ้อขายเปิดไก่อ พวกไทยขาย
ข้าว พวกลาวขายไหม เหล่าแขกตัด
ไซ ขายแต่เนื้อควาย"⁹

ในเรื่องสุบินสำนวนเก่าพูดถึงชาวต่างชาติเข้ามาค้าขายในกรุงสรวดีดังนี้

“ขุมล้อมพร้อมหน้า สิบสอง
ภาษา มุ่งหม่อมต่างกัน เหล่าเทศจีนจาม
อังกฤษปีตัน นำสลูปกำปั้น สำเภาเข้ามา

ทอดสมอเรียงราย จัดเครื่องของ
ถวาย ทุกปีอัครา ด้วยบุญพระองค์
ทรงพระธรรมมา แดคกลมฝนฟ้า ทุกปี
อัครา"¹⁰

วรรณกรรมอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องวันการ ซึ่งมีเนื้อหาส่วนใหญ่พูดถึงการค้าทางทะเล โดยนายสำเภานำสินค้าของพระเอกหรือของวันการไปยังเมืองต่าง ๆ เช่น เมืองไพศาลี และเมือง

ไทรลาศ อันแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าเกี่ยวกับการค้าทางทะเลสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี

2.3 การเล่นเรือเกี่ยวข้องกับชาวมลายู

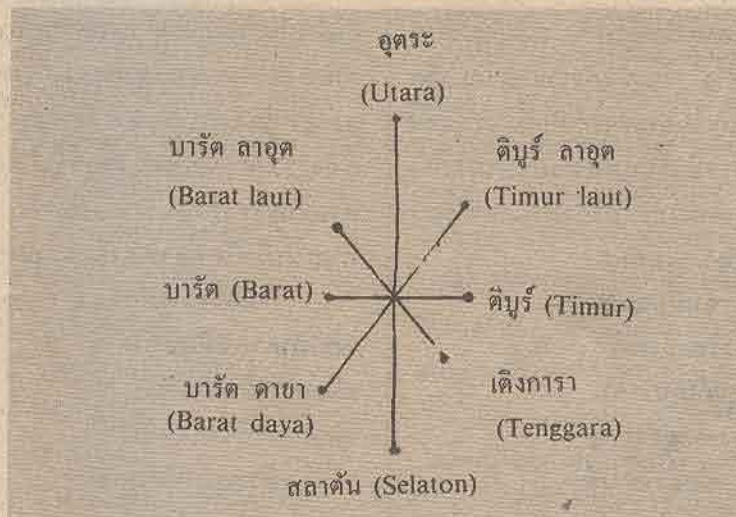
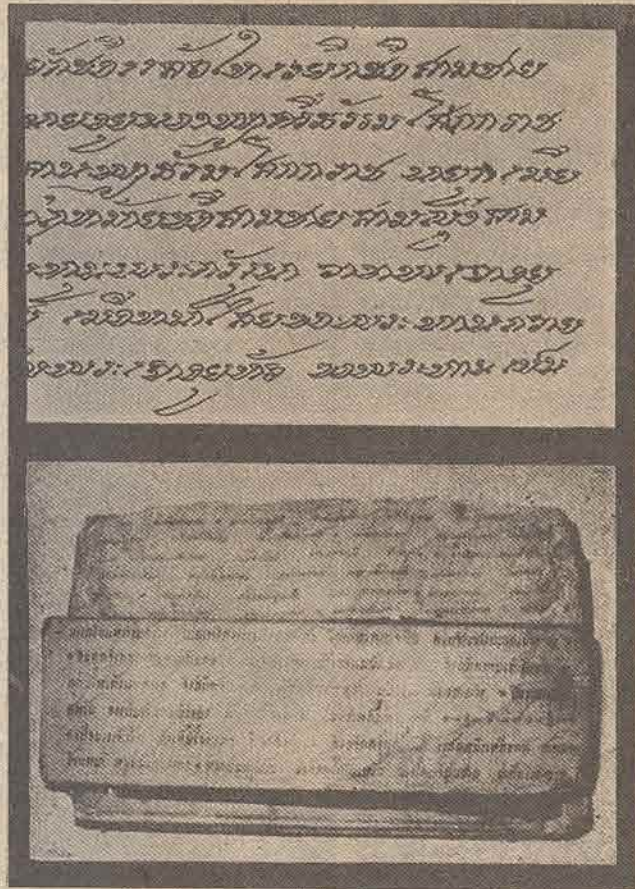
ชาวมลายูซึ่งเป็นเพื่อนบ้านกับชาวนครศรีธรรมราชมีความนิยมเล่นเรือไปมาค้าขายกับเมืองนคร และหัวเมืองในภาคใต้ เรือสำเภาไทยสมัยนั้นคงมีลูกเรือชาวมลายูรวมอยู่ด้วย ฉะนั้นคำไทยภาคใต้ที่ใช้เรียกชื่อลมและฝนที่มาจากทิศต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นภาษามลายู ดังตัวอย่างเรื่องสัตนูหรือสุรานุคำกาพย์

“เป็นพายุลมฝน มิได้เห็นหน
มิตมนเป็นคลื่น คลื่นเท่าภูผา หนุนมา
เร็วพลัน ได้ถึงสามชั้น สำนัสาคร
ดั่งดิ่งถึงฉา สนั่นพัดมา มิได้
หยุดหย่อน แล้วเป็นพริ้วหลวง ล่วง
เข้ามาซ้อน พัดกล้าสาคร ลมว่าเข้ามา
เป็นลมตะวันตก ออก ดูเหมือน
ข้าวตอก ทัวในทิวา ลมภากแถมพริ้ว
พัดเพิ่มเติมมา แม้นมาจรจา มิได้ยิน
กัน"¹¹

ลมพัดหลวง คือลมพัดมาจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ ภาษามลายูเรียก บารัต ลาลูต (Barat laut) และลมพัดมาจากทิศตะวันตกเรียกลมพริ้ว ตรงกับภาษามลายูเรียกทิศตะวันตกว่า บารัต (Barat) ส่วนลมภากหรือลมตะเภา หมายถึงลมพัดมาจากทิศตะวันออก ระหว่างเดือน 11-12 ความจริงคือลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือนั่นเอง ตรงกับฤดูที่เรือสำเภาจากเมืองจีนแล่นมายังแหลมมลายูเข้าเทียบท่าเมืองนคร และหัวเมืองท่าภาคใต้ ชาวไทยเลยเรียกเป็นลมตะเภา หรือลมเภา

เกี่ยวกับการเรียกชื่อทิศของชาวมลายูนั้น มีรายละเอียดดังนี้¹²

มลายูดินปัดตามนี้เรียกทิศเหนือ
ว่า **ซูดู** หรือ **เกอปาลาตีโด** หรือทิศ
ห้วนอน เรียกทิศใต้ว่า **ฮิเล** หรือ **ฮูยง-**
กาที เรียกทิศตะวันออกว่า **ตะนาฮะ**
และเรียกทิศตะวันตกว่า **ยะโตะ**
ชื่อลมที่ชาวใต้เรียกคล้ายคลึงกับ

ชาวมลายู มีดังนี้

ลมพัดจากทิศตะวันตก ชาวใต้
เรียกลมพัดนี้ ตรงกับคำมลายู

ลมพัดจากทิศตะวันตกเฉียงเหนือ
ชาวใต้เรียกลมพัดหลวง ชาวมลายูเรียก
บาเรต ลาคูต คำว่าพัดหลวงอาจหมายถึง
ลมที่พัดจัดมาก

ลมพัดจากทิศตะวันตกเฉียงใต้
ชาวใต้เรียกลมพัดยา ชาวภาคกลาง
เรียกลมพัดยา ตรงกับคำมลายู

ลมพัดจากทิศตะวันออกเฉียง-
เหนือ ชาวใต้เรียกลมอุดรา คงยืมคำ
อุดระมลายูหมายถึงทิศเหนือ

ลมพัดจากทิศตะวันออกเฉียงใต้
ชาวใต้เรียกลมสลตัน คงยืมคำ
มลายูหมายถึงทิศใต้

3. สังคมและวัฒนธรรม

3.1 การศึกษา

นครศรีธรรมราชเป็นเมืองดักศิลา
ของภาคใต้ เป็นเมืองนักปราชญ์ราชวี
มีการส่งเสริมประชาชนให้นิยมศึกษาเล่า
เรียน ดังตัวอย่างเรื่องพระสังข์คำกาพย์
สำนวนเมืองนครมีความแตกต่างจาก
พระสังข์สำนวนภาคกลาง เช่น พระสังข์
ขณะเป็นกุมารมีหน้าที่เฝ้ากระท่อม
และไล่ไก่กาที่มากินข้าวที่ตากไว้ลาน
บ้าน พร้อมกับหุงข้าวไว้รอพระมารดา
และตายายกลับจากบ้าน มีพระอินทร์
ปลอมเป็นนกยูงทองเสด็จนำพระสังข์
ไปศึกษาเล่าเรียนกับฤาษี

"เมื่อนั้นพระฤาษี

กล่าวแนะชี้ให้เขียนไป
แล้วให้นับรายใน

ให้ขึ้นใจเป็นนักหนา

นอโม้ทั้งกอขอ

เป็นแม่พ่อต่อกันมา

กนกคนนั้นเล่าหนา

เกยกอคามาโดยไว

วันเดียวได้ลิบแม่

ปัญญาแล้ล้าเคนไตร

เพลาเย็นมาไซรั

เทวาลัยชวนดูญา

กรบาทาพระอาจารย์

คืนสถานเถิดน้องอา

มารดาเจ้าแหละนา

มาแต่ป่าจะตกใจ"¹³

เมื่อผู้เรียนสามารถอ่านหนังสือ
แตกแล้ว พระภิกษุผู้สอนจะนำวรรณ-
กรรมประโลมโลกมาให้อ่านเพื่อฝึกหัด
ให้มีความสันทัดทางภาษาและหนังสือ
ยิ่งขึ้น หนังสือดังกล่าวนี้มีเรื่อง สุบิน
โคบุตร และพระรถเมรี ซึ่งส่งเสริม
เกี่ยวกับจริยธรรมแก่ผู้เรียนอย่างดียิ่ง
ตัวอย่างเรื่องสุบินสอนให้มีการพาก
เพียรต่อการศึกษา

"นี่แหละคนทั้งหลาย

พึงจำไว้สั่งสอนใจ

จะสืบสายกุลบุตรไป

ครั้นเติบโตใหญ่ไว้ไว้ควา

จะได้เล่าเรียนธรรม

โปรดพ่อแม่ญาติกา

อย่างองค์หน่อพุทธา

พระสุบินผู้เลิศไกร

อุตสาห์ตั้งความเพียร

เรียนจบสิ้นทั้งขอมไทย

เล่าเรียนหนังสือใหญ่

รู้อรธแปลจบบริบูรณ์"¹⁴

เกี่ยวกับหนังสือแบบเรียนนั้น
ขุนอาเทศคดี ผู้สนใจภาษาและวัฒน-
ธรรมเมืองนครได้ให้ข้อสังเกตว่า "สมัย
หลังเมื่อกระทรวงศึกษาธิการจัดการ
ศึกษาให้เป็นระบบแล้วมีการให้อ่านแบบ
เรียนเร็วสมัยใหม่ บางฉบับขาดจริย-
ธรรม เช่นเรื่องดาอินตนาา พอได้ปลา
ตัวโตก็แตกความสามัคคีกันเสียแล้ว
แย่งกันจะเอาท่อนหัว ต้องไปหาดาอยู่
ให้ตัดลิ้น ดาอยู่แขนคอกที่จะเป็นคนดี
วางตนเป็นผู้หลักผู้ใหญ่สมกับเขายกย่อง

ไว้วางใจ กลับเป็นตัวคอร์ปชั่นอย่างร้าย
เอาท่อนกลางไปกินเสีย"

3.2 ศาสนาและความเชื่อ

นครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลาง
แห่งพุทธศาสนามาตั้งแต่โบราณกาล
แม้แต่กษัตริย์สุโขทัยได้อาราธนาพระ-
สงฆ์และเชิญนักปราชญ์ราชบัณฑิตจาก
นครศรีธรรมราชไปเผยแผ่ พุทธศาสนา
ลัทธิลังกาวงศ์ ดังปรากฏในศิลาจารึก
สุโขทัย หลักที่ 1 ด้านที่ 3 บรรทัดที่
29-30 ว่า "มหาเถรสังฆราชปราชญ์
เรียนจบปิฎกไตร หลวกกว่าปู่ครูใน
เมืองนี้ ทุกคนลูกแต่เมืองนครศรีธรรม-
ราชมา..."

วรรณกรรมประโลมโลกเป็นเรื่อง
ชาดกสะท้อนให้เห็นความเชื่อทางพุทธ-
ศาสนา ได้แก่ความเชื่อเรื่องนิพพาน
กรรมล่องที่จะนำไปสู่สิ่งที่มีค่าสูงสุดใน
สังคัมพุทธศาสนา คือมรรคแปด ซึ่ง
เป็นที่รวมของหลักธรรมทั้ง 84,000
พระธรรมขันธ์ ค่านิยมพุทธศาสนา
จึงเห็นความสำคัญทางจิต เป็นวัฒนธรรม
ทางจิตใจ วรรณกรรมประโลมโลก
แทบทุกเรื่องแสดงให้เห็นถึงความเชื่อ
ของกรรมและบุญกรรมเป็นประการ
สำคัญดังตัวอย่างเรื่องพระเวสสันดร
สำนวนเมืองนคร : -

"จำเป็นจะไป

เป็นข้าไทแต่ชาธา

แทนคุณปีตุมารดา

ให้สองเราอยู่ดำรง

ตรีแล้วจึงวาที

ว่าชนนีอย่าว่านวย

ตัวลูกจะไปใช้

เป็นทาสาของตาซี

ตามกรรมลูกทำไว้

แต่อย่าให้เขาทุบตี

บิดากับชนนี

ให้อยู่ดีที่เคหา"¹⁵

ศาสนาพราหมณ์ก็มีความเจริญ
รุ่งเรืองในเมืองนครศรีธรรมราชมาตั้งแต่
อดีตสมัยปัจจุบันยังมีหลักที่สำคัญเช่น
โบสถ์พราหมณ์และเทวรูปต่าง ๆ ใน
วรรณกรรมประโลมโลกพูดถึงศาสนา
พราหมณ์ไว้หลายเรื่อง เช่นเรื่องสุบิน
กล่าวถึงการแต่งกายของพราหมณ์สมัย
นั้น

"ซีพราหมณ์พุดตา สีระโพกผ้า
หูใส่กิ่งถ้อ ถ้อสัจตัดบาป ลูกประคำ
กำถ้อ เป็นที่ทारी สุขทุกข์แผ่นดิน"¹⁶

คำว่ากิ่งถ้อหมายถึงคัมพู โดย
เฉพาะพราหมณ์เมืองนครนิคมใส่คัมพู
ทั้งนั้น และทारीกรอง 2 พรรคสุดท้าย
บ่งบอกได้อย่างชัดเจนว่าพราหมณ์จารย์
เป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองเมือง
สมัยนั้นด้วย

วรรณกรรมประโลมโลกยังแสดง
ออกถึงความเชื่อของชาวบ้านเกี่ยวกับ
ไสยศาสตร์ และโหราศาสตร์ ความเชื่อ
เกี่ยวกับไสยศาสตร์นั้นกวีจะบรรยาย
ถึงการทำเสน่ห์หยาแฝด การสักและคาถา
อาคม เครื่องรางและของขลัง วรรณ-
กรรมที่พูดถึงการทำเสน่ห์หยาแฝดเชื่อ
เรื่องวรรณคดี หอยสังข์ โคบุตร เป็นต้น
ตัวอย่างเรื่องโคบุตรตอนเถรกระอาม
ทำเสน่ห์ให้โคบุตรหลงรักนางอำพัน

"ว่าพาลางย่างเข้าห้อง

หยิบผ้าครองเปิดหน้าต่าง

ครั้นแล้วถ้ำกับนาง

จุดเทียนชัชขึ้นใจพลัน

แล้วเอาน้ำมันพราย

มาละลายน้ำมันจันทร์

เอากระดามาลองยันต์

พระมหาสุราฤทธิ์

หัวใจป้อมัง

ประทับหลังดั่งใจจิต

พระสี่เสารอันเรืองฤทธิ์

มหาละลายเข้าด้วยกัน

หัวล้านลักไก่ ชักม้ออกเปรียบ หัวล้าน
ผานไถ ทั้งสูงทั้งใหญ่ รุ่มร่ามหนอง
ควา"²⁰

๑๓๑

3.4 ค่านิยม

วรรณกรรมประโลมโลกย่อม
สะท้อนให้เห็นค่านิยมของสังคมสมัย
นั้น ๆ ดังตัวอย่างเกี่ยวกับค่านิยมความ
สวยงามของหญิงสาวสมัยนั้นด้วยการมี
กลิ่นซึ่งเรียกว่า กลิ่นดอกไม้อ่อน หรือ
กลิ่นนมาลา ตัวอย่างจากเรื่องพระรถเมรี

"ถันนึ่งตั้งเต่ง กำตัดครัดเคร่ง
บังผ้าน่าชม เลือดเล่นเส้นลาย กลิ่น
พรายรอบนม ลักษณะสะสม สนมนำ
ยาดรา"²¹

หรือจากเรื่องวันคาร

"อรชรอ่อนแอ้น ราคาห้าแสน
สุวรรณพรรณราย แขนคือวงศช ชด
ช้อยห้อยราย ตกกลิ่นดอกไม้ ชายเห็น
เป็นฝัน"²²

ความจริงกลิ่นที่ชาวใต้สมัย
นั้นนิยมชมชอบ ไม่ใช่โรคมิวหน้อย่าง
กลากกลิ่นปัจจุบัน กล่าวคือมีลักษณะ
เป็นดวงขาวเนบอยู่ในผิวเนื้อแต่ไม่เป็น
ขุยและไม่มีอาการคันแต่อย่างใด ขึ้นอยู่
ไม่นานก็หายไป ด้วยเหตุนี้จึงมีการปลูก
กลิ่นกับหลายวิธี เช่น ใช้น้ำมันไปถูที่
กลิ่นของเพื่อนแล้วเอามาถูที่ผิวเนื้อ
ของตนปรากฏว่าเพียงไม่กี่วันก็มี
กลิ่นสมความตั้งใจ

4. บทสรุป

บทความนี้คงช่วยผู้อ่านมอง
นครศรีธรรมราชและหัวเมืองใกล้เคียง
สมัยต้นรัตนโกสินทร์ด้วยแว่นวรรณ-
กรรมประเภทนิทานประโลมโลกหรือ
บันเทิงคดีสมัยนั้น ข้อมูลส่วนใหญ่
ได้จากศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัย
ครูนครศรีธรรมราช เพื่อต้องการศึกษา

เนื้อหาที่ได้จากท้องถิ่นนี้เท่าที่จะกระทำ
ได้ในเวลาอันจำกัด

การมองประวัติศาสตร์นครศรี-
ธรรมราชด้วยวรรณกรรมประโลมโลก
นี้ ข้าพเจ้าได้มองถึงการปกครอง
เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวม
ถึงประเพณีและค่านิยม สมัยนั้น พอจะ
สรุปได้ว่า

(1) นครศรีธรรมราชสมัยนั้น
อยู่ในฐานะหัวเมืองเอก แต่มีพันธะต่อ
ราชธานีอย่างเมืองประเทศราช

(2) นครศรีธรรมราชและหัว
เมืองใกล้เคียงสมัยนั้น อุดมสมบูรณ์
ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชน
ดำเนินชีวิตด้วยความสงบสุข

(3) เนื่องจากเป็นเมืองที่สำคัญ
จึงมีการติดต่อการค้าขายกับต่างประเทศ
มีเรือสำเภาดังชาติเข้ามาเสมอ โดย
เฉพาะอย่างยิ่งชาวมลายูมีความเกี่ยว
ข้องกับการเล่นเรือด้วย

(4) ชาวเมืองนครและเมืองใกล้
เคียงมีความศรัทธาต่อพุทธศาสนาใฝ่ใจ
ต่อการศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนถึง
มีความเชื่อทางไสยศาสตร์และโหรา-
ศาสตร์

(5) ชาวบ้านไม่มีส่วนในการ
ปกครองประเทศ ยังถูกข้าราชการใช้
อำนาจข่มเหงอีกด้วย

(6) ชาวบ้านมีโอกาสนุก
สนานเมื่อมีงานสมโภชหรืองานราชพิธี
โดยได้ชมมหรสพและกีฬาต่าง ๆ

แม้ว่าการเสนอบทความนี้ไม่
ละเอียดเท่าที่ควร แต่คงช่วยให้มอง
ภาพนครศรีธรรมราชสมัยต้นรัตนโก-
สินทร์ได้บ้าง และหวังว่าผู้รักการ
ค้นคว้าทางนี้คงช่วยกันศึกษาให้กว้าง
ขวางและลุ่มลึกต่อไป □

เชิงอรธ

1. นายฉัน วันคาร โสพศนิมิตร (นครศรี-

ธรรมราช : ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครู
นครศรีธรรมราช, 2521) หน้า 66
2. มโนหรานิบาต (สงขลา : วก.-วศ.
สงขลา, 2513) หน้า 298.
3. วรวงศ์คำกาพย์ ฉบับสมุดข่อย ของนาย
ชวน บัวลอบ อ.ท่าฉาง จ.สุราษฎร์ธานี
4. โคนุตรคำกาพย์ ฉบับปริวรรตด้วยอักษร
ปัจจุบันตัวเขียนดินสอ ของห้องสมุด วก.
นครศรีธรรมราช
5. กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ, การ
ปกครองและการเมืองไทย (กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช, 2521) หน้า 20.
6. นายเรือง นาน, พระรถเมรี (นครศรี-
ธรรมราช : ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วก. นคร-
ศรีธรรมราช, 2522) หน้า 204.
7. เล่มเดียวกัน หน้า 27.
8. มหาชาดกคำกาพย์ ฉบับสมุดข่อย ของ
ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วก.นครศรีธรรมราช
9. เล่มเดียวกัน หน้า 5
10. สุนิบสานวนแก้ว (นครศรีธรรมราช :
ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วก.นครศรีธรรมราช
2520) หน้า 24.
11. สัตบุศย์คำกาพย์ ฉบับปริวรรตด้วยอักษร
ปัจจุบันตัวเขียนดินสอ ของห้องสมุด วก.
นครศรีธรรมราช
12. Sulaiman Nasri, Kamus Utama
(Kualalampur : Pustaka Zaman Sdn Bhd,
1981) p. 795.
13. หอยสังข์คำกาพย์ ฉบับปริวรรตด้วย
อักษรปัจจุบันตัวเขียนดินสอ ของห้องสมุด วก.
นครศรีธรรมราช
14. เล่มเดียวกันหน้า 115
15. มหาชาดกคำกาพย์ ฉบับสมุดข่อยของ
ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วก.นครศรีธรรมราช
16. เล่มเดียวกัน หน้า 24.
17. โคนุตรคำกาพย์ ฉบับปริวรรตด้วยอักษร
ปัจจุบันตัวเขียนดินสอ ของห้องสมุด วก.
นครศรีธรรมราช
18. เล่มเดียวกัน หน้า 204
19. วรวงศ์คำกาพย์ ฉบับสมุดข่อย ของ
นายชวน บัวลอบ อ.ท่าฉาง จ.สุราษฎร์ธานี
20. เล่มเดียวกันหน้า 261
21. เล่มเดียวกันหน้า 156
22. เล่มเดียวกันหน้า 74